

Rikke Benborg
Hysterics

28.01 – 19.03 2017

Rikke Benborg, *Hysterics*, 2017

Den tavse kvindes rum

Af Louise Steiwer

OVERGADEN.

Institut for Samtidskunst, Overgaden neden Vandet 17, 1414 København K, overgaden.org, +45 32577273

Design: Anni's

Skrøbelig, feminin skønhed og groteske, obskøne figurer forener sig i et tableau, hvor forpinte sjæle spejles i forvredne legemer. Det er det fysiske udtryk for lidelsen hysteri, som videokunstneren Rikke Benborg tager under behandling i udstillingen *Hysterics*. Med afsæt i historiske og lægevidenskabelige forestillinger om kvinderoller og kvinde-køn iscenesætter Benborg facetter af det feminines vilkår og udtryk i et patriarkalsk samfund, hvor vanviddet på een gang er en dom og en potentiel frisættelse.

Udstillingen *Hysterics* tager udgangspunkt i hysteriet som et unikt fænomen, der rummer nogle grundlæggende dobbeltbundne komponenter mellem krop og psyke, normalitet og vanvid, og læge- og patientforhold. Disse udgør et underliggende spor gennem udstillingen, der udover at iscenesætte den arketyriske hysterikers sprog, kvinden som passivt objekt og performativt subjekt, også leger med hysterikerens forskellige personificeringer, navnlig den dæmoniske association til heksen og ideen om kvinde-kønnetts naturgivne forbindelse til det overnaturlige.

Hysterics forholder sig tematisk til hysteriets historie, som den udspillede sig omkring den parisiske 1800-tals anstalt Salpêtrière, hvor en række kvinder med mystiske, uhelbredelige symptomer var under behandling hos psykiater og læge Jean Martin Charcot. Charcot eksperimenterede med hypnose, elektrochok, lyd og genital-manipulation i et forsøg på at fremkalde de hysteriske symptomer hos kvinderne, der kunne gøre ham klogere på lidelsens natur og anatomi. En central del af denne undersøgelse foregik under to ugentlige forelæsninger, hvor kvinderne under hypnose performede forskellige stadier af deres egne hysteriske anfald foran et publikum af læger, videnskabsfolk og almindelige borgere. Præsentationen af sygdommen, som den udspillede sig på Salpêtrière, blev således en mærkværdig mellemting mellem skuespil og realitet, hvor de reelle symptomer fik karakter af en performance, der på een gang imiterede og repræsenterede hysteriet som lidelse og den virkelighed, som kvinderne på anstalten levede i.

På Salpêtrière var man overbevist om, at kun hysterikere kunne hypnotiseres, og at de tilstande, der kunne fremmanes under hypnosen, var en direkte afspejling af den adfærd, som opstod spontant under et hysterisk anfald. Via hypnosen kunne man kunstigt fremkalde de reaktioner, der var karakteristisk for sygdommen, og kvinderne kunne således på kommando gå ind og ud af hallucinationer og kropslige reaktioner. Mens hysterikeren var uregerlig og uforudsigelig i hendes naturlige tilstand, så var hun i hypnotiseret

form en manifestation af lægens forestilling om et sygdomsbillede, der kunne fremvises og gøres til genstand for analyser. Kvindekroppen var en klump ler, der under lægens kyndige hænder kunne antage en artificiel og idealiseret form, svarende til de symptomer, man ønskede at se.

Selve betegnelsen 'hysteri' stammer fra det græske ord 'husterikós', der betyder 'lidelse i livmoderen'. At hysteri skulle stamme fra en dysfunktionel kvindekrop, er helt i tråd med måden kvinden er blevet opfattet på i tiden: som svagelig med sarte nerver, ude af stand til at kontrollere egne drifter og seksualitet. Holdningen var, at det genitale spillede en væsentlig rolle i hysteriens årsagslære, hvilket kom til udtryk i undertrykte behov hos ugifte eller overdrevet seksuel adfærd hos den gifte kvinde. Denne seksuelle perversion var i direkte opposition til den dominerende anskuelse af feminin eller kvindelig opførsel og måtte derfor tæmmes og holdes nede. Den franske historiker Jules Michelet skrev om heksen, at hun var en maskulin konstruktion, der gennem stigmatiseringen af kvinden som dæmonisk holdte hendes oprørstrang og seksualitet i skak. Adfærd og udtryk hos 1800-tallets hysteriker ligner til forveksling billedet af heksen i erotisk, dæmonisk ekstase. Hendes kropslige positioner manifesterer en indre konflikt, et sprog, der forener det indre og ydre selv. Hun undergraver den naturlige, religiøse eller patriarkalske verdensorden, der adskiller krop og ånd, godt og ondt, mand og kvinde, menneske og dyr og fortjener derfor fordømmelse og straf.

I nutiden bruges ordet 'konvertionstilstand' om en række af de symptomer, der tidligere udgjorde den hysteriske lidelse. Den moderne betegnelse hentyder til, at der sker en forvandling eller konvertering fra én tilstand til en anden. I hysterikerens tilfælde er det en psykisk/indre konflikt, der konverteres til en fysisk/ydre handling. Hysterikeren kan altså ses som et billede på, hvordan vi hele tiden konstruerer os selv og den virkelighed, vi befinder os i. Charcots forsøg på at fastfryse tilstanden gennem hypnose er som at standse tiden og undslippe sig den uvægerlige forandring, der er alle menneskers skæbne.

I Benborgs værker kommer hysteriets væsen til udtryk gennem narrativer formet af koreograferet adfærd, hvor kvindekroppen, som et skulpturelt og performativt medium, dels mimer omstændighederne på Salpêtrière, og dels undersøger dualiteten mellem kvindernes stille oprør og den passivisering, de blev udsat for af lægevidenskaben og i samfundet generelt. Udspændt mellem en erotisk drift og en

dæmonisk besættelse, mellem det statiske og det bevægelige, balancerer værkerne imellem det feminine, skrøbelige og stilerede og det gruopvækkende og ubehagelige.

I udstillingen møder vi Charcots hysteriske kvinder i form af fem dansere, der performer hysteriske og dæmoniske anfald i et nedlagt kapel på Skt. Hans Hospital. Vekslede mellem tvangspræget hverdagsgestik og modernistisk dans bliver kroppen et performativt redskab, der manifesterer en indre drift eller konflikt. Med vanviddet lysende ud af øjnene vrider kvinderne sig i en simuleret kropslig ekstase, der frigør dem fra forventninger, censur og undertrykkelse. Det er den hysteriske tilstands tvetydighed, der bærer sin egen indre modsætning i sig og når sit klimaks i overgangen mellem det smukke og det voldsomt angstfremkaldende.

I et andet af udstillingens værker ser vi de samme kvinder, lavmælt og karikeret fnisende. Langsomt opbygges lyden til egentlige grin, der udvikler sig til lag af gråd, skrig og rædsel. Klagesangen, som værket refererer til, er en af de ældste musikalske genrer, hvor kvindelige slægtninge eller professionelle grædekoner højlydt begræder tabet af en afdød. Sorgen er på en gang truende og flygtig, manieret og autentisk, og legemelliggør noget, der ligger uden for det verbale sprogs ramme.

Karakteristisk for Benborgs arbejde er, at de filmiske karakterer fremstår som en art marionetdukke. Der skelnes ikke mellem de performende kroppe, kostumerne og den scenografiske opbygning af værket. Kvinderne bliver facilitatorer for en historie, der bæres frem af deres fysiske handlinger og den filmiske opbygning. Kroppen bliver et materiale, der kan formes og modelleres på samme måde som Charcot gennem hypnosen fremkaldte forskellige positioner, der kunne illustrere den hysteriske natur for sit publikum. Derved fremhæver Benborg, hvordan forholdet mellem den (maskuline) læge og hans (kvindelige) patienter mimer det klassiske forhold mellem kunstner og model, som vi finder op igennem kunsthistorien.

Hysterics åbner med en performance, der i et statisk tableau vivant præsenterer en række kvinder klædt i skulpturelle kostumer opbygget af skuffer og andet hjemligt interiør. Med karakter af modernistiske abstrakte skulpturer, der brydes og feminiseres af stofelementer og spejldele, indskrænker kostumerne kroppens udfoldelsesmuligheder og forseglor kvindens indendørsskæbne: Hjemmet som sfære og fængsel indespærrer hende i kedsomhed og over-

flødighed og hendes følelser, begær og drømme fastlåses i stereotyper og idealer for, hvordan man som kvinde kan og må udtrykke sig.

Benborgs fortællinger om kvinden er ikke en fortælling om en offerrolle, men derimod en undersøgelse af mystikken og mytologien omkring det kvindelige køn og dets natur. Det er en historie om kvindeidentiteter, som muligvis nok er formet og fortalt af manden, men som af Benborg iscenesættes med et kvindeligt blik. Værkerne på udstillingen udfordrer den elastiske grænse mellem en 'normaltilstand' og en 'ekstremtilstand', hvor de gældende regler sættes ud af kraft og enten erstattes af vildskab og anti-struktur, eller iscenesættes i enkle tableauer. Her blandes det surrelle, det abstrakte, det stilerede og det ekspressive, og der skabes fortællinger om kvindens placering i en både konstrueret og reel fysisk verden. Med afsæt i det feminine byder værkerne ind med hvad der sker, når man undertrykkes eller selv undertrykker og censurerer følelser, begær og behovet for at være den man er.

Louise Steiwer er kunstkritiker og cand. mag. i Kunsthistorie fra Københavns Universitet.

CV

Rikke Benborg er uddannet fra Det Kongelige Danske Kunstakademi 2006 og har udstillet på bl.a. KUNSTEN Museum of Modern Art, Nikolaj Kunsthal, Kunsthal Aarhus og Den Frie.

EVENTS

Torsdag d. 9. februar 18-19.30: WALK & TALK OG SCREENING. Denne aften inviteres publikum på rundvisning i *Hysterics*, hvor Rikke Benborg i samtale med Marie Dufresne, museumsinspektør på Vejle Kunstmuseum, vil berøre udstillingens tematikker.

Torsdag d. 2. marts 18-20: HAPPENING. Overgaden inviterer til en aften i selskab med musiker Marie Eline Hansen. Under koncerten aktiveres Benborgs skulpturelle kostumer af inviterede performere.

TAK TIL

Rikke Benborg vil gerne takke Christian Alkjær, Majken Schultz, Fie Norsker, Marie Dufresne, Louise Steiwer, Marie Plum, Lærke Sødring, Peer Mørk, Stefan Rotvit, Agnete Bertram, KIKshh og Betty Nansen Teatret.

KOMMENDE Udstillinger

Fredag d. 7. april er der fernisering på udstillinger af Ismar Cirkinagic og Christian Schmidt-Rasmussen med J&K, Ulla Hvejsel, claus ejnar og Kristian Byskov.

Denne udstillingsfolder kan downloades fra overgaden.org
Udstillingen er støttet af:

Overgaden er støttet af Statens Kunstfonds Billedkunstudvalg og Det Obelske Familiefond.